

ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА ІННОВАЦІЙ

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

Науковий журнал

Випуск 55

Частина 1

**Одеса
2020**

Головний редактор:

Шапошников К.С. – доктор економічних наук, професор

Члени редакційної колегії:

Велькі Януш – доктор економічних наук, професор

Гавкалова Н.Л. – доктор економічних наук, професор

Гальцова О.Л. – доктор економічних наук, професор

Дзієканські Павел – доктор економічних наук, професор

Іртищева І.О. – доктор економічних наук, професор

Коваль В.В. – доктор економічних наук, професор

Піллелієне Ліна – доктор економіки, професор маркетингу

Пономаренко Т.В. – доктор економічних наук, професор

Сафонов Ю.М. – доктор економічних наук, професор

Ситнік І.В. – доктор економічних наук, професор

Стеблянко І.О. – доктор економічних наук, професор

Електронна сторінка видання – www.bses.in.ua

Міжнародний цифровий ідентифікатор журналу:
<https://doi.org/10.32843/bses>

Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»

включено до переліку наукових фахових видань України в галузі економічних наук (Категорія «Б») на підставі Наказу МОН України від 28 грудня 2019 року № 1643 (Додаток 4)

Галузь науки: економічні.

Спеціальності: 051 – Економіка; 071 – Облік і оподаткування;

072 – Фінанси, банківська справа та страхування; 073 – Менеджмент; 075 – Маркетинг;

076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність; 241 – Готельно-ресторанна справа;

242 – Туризм; 292 – Міжнародні економічні відносини.

Науковий журнал індексується у наукометричній базі **Index Copernicus**.

Затверджено до друку та поширення через мережу Інтернет відповідно до рішення вченої ради Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій (від 27 липня 2020 року протокол № 7).

Науковий журнал «Причорноморські економічні студії» зареєстровано
Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 21934-11834Р від 23.03.2016 року)

ISSN (Print): 2524-0897

ISSN (Online): 2524-0900

© ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2020

ЗМІСТ

**РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ
ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ****Журавльова Ю.О.**

ВПЛИВ СФЕРИ ОСВІТИ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ.....7

**РОЗДІЛ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО
І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ****Кузіна В.Ю.**

МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ЯЧМЕНЮ.....12

**РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ****Войтенко А.Б., Ходаківський Є.І., Плотнікова М.Ф.**ІННОВАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....21**Згалат-Лозинська Л.О.**ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....27**Решетняк О.І.**АНАЛІЗ ВПЛИВУ НАУКОВОЇ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
НА РІВЕНЬ ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....34**Фролова Н.Л.**ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТИМУЛЮВАННЯ
ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ
МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....40**Юринець З.В.**МОТИВУВАННЯ МОЛОДИХ ФАХІВЦІВ НА ОСНОВІ
КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ПРИЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ47**Яснолоб І.О., Дем'яненко Н.В., Тараненко А.О.**НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ
У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....51**Яснолоб І.О., Чайка Т.О., Терещенко І.О.**ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ
В КОНТЕКСТІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....56**РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ****Алданькова Г.В., Конопляникова М.А.**ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ
ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ.....62**Асауленко Н.В.**МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ
НА ПІДПРИЄМСТВАХ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ.....71**Бедрадіна Г.К., Кузьмічова К.А.**МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОБСЛУГОВУВАННЯ
НА ПІДПРИЄМСТВАХ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ.....78**Бондар Ю.А., Єрошкін К.А.**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА83**Гірна О.Б.**

ЛОГІСТИКА І ЛАНЦЮГ ПОСТАВОК: ВИКЛИКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....87

Дараган А.В., Геворкян А.Ю., Другова О.С.СУТНІСТЬ ТА МЕТОДИ ПРОЦЕСУ БЮДЖЕТУВАННЯ
У КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....94

CONTENTS

SECTION 1. ECONOMICS AND HISTORY OF ECONOMIC IDEA

Zhuravlova Yuliya

THE INFLUENCE OF EDUCATION
ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE.....7

SECTION 2. WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Kuzina Viktoriia

THE PLACE OF UKRAINE ON THE WORLD BARLEY MARKET.....12

SECTION 3. ECONOMY AND NATIONAL ECONOMY MANAGEMENT

Voytenko Arkhyn, Khodakovsky Evgen, Plotnikova Mariia

INNOVATIVE, COMMUNICATION AND INVESTMENT TECHNOLOGIES
OF TERRITORIAL COMMUNITIES DEVELOPMENT.....21

Zgalat-Lozynska Liubov

PROSPECTS OF IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL EXPERIENCE
OF INNOVATIVE ACTIVITY STATE REGULATION IN UKRAINE.....27

Reshetnyak Olena

ANALYSIS OF THE IMPACT OF SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL ACTIVITIES
ON THE LEVEL OF ECONOMIC AND SOCIAL DEVELOPMENT.....34

Frolova Nataliia

FEATURES OF THE STATE POLICY OF STIMULATING
THE DIGITAL TRANSFORMATION
OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES IN UKRAINE.....40

Yurynets Zoryna

MOTIVATION OF YOUNG PROFESSIONALS ON THE BASIS
OF COMPETENCE APPROACH IN THE BLACK SEA REGION.....47

Yasnobol Ilona, Demianenko Nataliia, Taranenko Anna

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE FORMATION
OF RURAL TERRITORIES IN THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION
OF UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION POLICY.....51

Yasnobol Ilona, Chayka Tetyana, Tereshchenko Ivan

PECULIARITIES OF INTELLECTUAL CAPITAL ASSESSMENT
IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT
OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY OF UKRAINE.....56

SECTION 4. ECONOMY AND MANAGEMENT OF ENTERPRISES

Aldankova Halyna, Konoplyannikova Marianna

TRADE NETWORKS' DIGITAL TOOLS OF MARKETING COMMUNICATIONS.....62

Asaulenko Natalia

INNOVATION PROCESS MODELS AT THE HOSPITALITY INDUSTRY ENTERPRISES.....71

Bedradina Ganna, Kuzmichova Kateryna

METHODS OF ASSESSING THE QUALITY OF SERVICE
AT RESTAURANT BUSINESS ENTERPRISES.....78

Bondar Yulia, Yeroshkin Kyrlo

THEORETICAL ASPECTS OF FINANCIAL ACTIVITY MANAGEMENT
OF THE ENTERPRISE.....83

Hirna Olha

LOGISTICS AND SUPPLY CHAIN: CHALLENGES OF THE PANDEMIC COVID-19.....87

Daragan Anton, Gevorkian Artem, Drugova Olena

THE ESSENCE AND METHODS OF THE BUDGETING PROCESS
IN THE CONTEXT OF THE FINANCIAL ANALYSIS
OF THE ENTERPRISE ACTIVITY.....94

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ
В КОНТЕКСТІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИPECULIARITIES OF INTELLECTUAL CAPITAL ASSESSMENT
IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT
OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY OF UKRAINE

УДК 005.336.4:338.43(477)

<https://doi.org/10.32843/bses.55-9>**Яснолоб І.О.**к.е.н., доцент,
доцент кафедри
підприємництва і права
Полтавська державна аграрна академія**Чайка Т.О.**к.е.н., начальник
редакційно-видавничого відділу
Полтавська державна аграрна академія**Терещенко І.О.**к.е.н., доцент,
доцент кафедри
підприємництва і права
Полтавська державна аграрна академія**Yasnob Iona**

Poltava State Agrarian Academy

Chayka Tetyana

Poltava State Agrarian Academy

Tereshchenko Ivan

Poltava State Agrarian Academy

У статті проведено дослідження сутності та особливостей оцінки інтелектуального капіталу в аграрному секторі економіки через визначення понять стійкого розвитку та інтелектуальної ренти. Нині джерелами інтелектуальної ренти є не лише інновації, а й загальний рівень освіти, культура та дисципліна праці, творчість, багаторічні національні традиції виробництва, вартість яких не відображається у фінансовій звітності. Окрім того, існує практика використання неліцензованих і незапатентованих інновацій, що значно знижує інноваційну діяльність підприємств. Врегулювання цієї ситуації можливо досягти шляхом розвитку особистої відповідальності керівництва та управлінців підприємства щодо використання ліцензованих і запатентованих інновацій, постійного збільшення такого складника інтелектуального капіталу, як людський капітал (залучення фахівців із вищою освітою та багаторічним досвідом, постійне підвищення кваліфікації, впровадження системи мотивації праці тощо).

Ключові слова: інтелектуальний капітал, аграрний сектор економіки, стійкий розвиток, інновації, новітні технології.

В статье проведено исследование сущности и особенностей оценки интеллек-

туального капитала в аграрном секторе экономики через определение понятий устойчивого развития и интеллектуальной ренты. На сегодня источниками интеллектуальной ренты являются не только инновации, но и общий уровень образования, культура и дисциплина труда, творчество, многолетние национальные традиции производства, стоимость которых не отражается в финансовой отчетности. Кроме того, существует практика использования нелцензованных и незапатентованных инноваций, что значительно снижает инновационную деятельность предприятий. Урегулирование этой ситуации можно достичь путем развития личной ответственности руководства и управленцев предприятия по использованию лицензованных и запатентованных инноваций, постоянного увеличения такой составляющей интеллектуального капитала, как человеческий капитал (привлечение специалистов с высшим образованием и многолетним опытом, постоянное повышение квалификации, внедрение системы мотивации труда и т. д.).

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, аграрный сектор, устойчивое развитие, инновации, новейшие технологии.

The article examines the essence and features of the assessment of intellectual capital in the agricultural sector of the economy through the definition of sustainable development and intellectual rent. At present the sources of intellectual rent are not only innovations, but also the general level of education, culture and labor discipline, creativity, many-year national traditions of production the cost of which is not reflected in financial accounts. Besides, there exists the practice of using non-licensed and unpatented innovations, and this practice considerably decreases the enterprises' innovation activities. The solving of this drawback is possible by developing personal responsibility of the managerial staff of enterprise connected with using licensed and patented innovations, constant increasing such a component of intellectual capital as human capital (attracting the specialists with higher education and many-year experience, constant extension, introducing the system of labor motivation, etc.). The research of the intellectual rent essence was conducted, which is the result of using intellectual capital, which represents the totality of material and non-material wealth that are the outcome of human and artificial intellect and give its owner the advantages in any sphere of activities owing to the creation of a new value. The intellectual rent is made by the owners of higher quality human capital, patents on inventions, and other kinds of intellectual property, that is the intellectual rent represents the super-profit, which can be gained from their using. This rent is the main stimulus for raising the innovative activeness of enterprise. The requirements to the intellectual capital in the agrarian sector of economics were determined. In the context of sustainable development, the intellectual capital must be based on harmonious uniting of economic, ecological, technological, social, and other systems with the requirements of the present and future generations. Thus, the intellectual capital in the agrarian sector of economics must provide: rational resource using; preserving natural environment; decreasing the negative impact on the environment; raising social well-being of the population; the long term of using; increasing economic efficiency, etc.

Key words: intellectual capital, agricultural sector of economy, sustainable development, innovations, latest technologies.

Постановка проблеми. В умовах інноваційної економіки відбуваються глибинні зміни технологічного базису суспільного виробництва. Особливого значення на сучасному етапі розвитку набуває інтелектуальний капітал, який визначає структуру національної економіки, якість виробництва товарів і послуг, ефективність функціонування всіх суб'єктів господарювання. Розвиток інтелектуальної праці та зростання її частки у виробничих процесах є важливими факторами, які визначають конкурентоспроможність країни у світовій еконо-

міці, її експортні можливості та частку у світовому грошовому доході.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Початок теорії ренти було покладено у фундаментальних працях Ф. Кене, В. Петті, Д. Андерсона, А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. С. Мілля, К. Маркса, О. Маршалла [3–8]. Теоретичні засади рентних відносин у сільському господарстві досліджено у праці [9]. Автор [10] визначає сутність та функції інтелектуальної ренти. У роботі [11] розглядається інтелектуальна рента як джерело та результат

інноваційного розвитку. Автори [12] досліджували інтелектуальну ренту в моделі інноваційного розвитку аграрного сектору економіки. Проте дослідження інтелектуальної ренти в аграрному секторі економіки в контексті стійкого розвитку не отримали досить уваги.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення особливостей оцінки інтелектуального капіталу в контексті стійкого розвитку аграрного сектору економіки України.

Для досягнення поставленої мети дослідження визначено такі наукові завдання:

- 1) провести дослідження сутності інтелектуальної ренти в аграрному секторі економіки України та її особливостей;
- 2) визначити вимоги до інтелектуального капіталу в аграрному секторі економіки в контексті стійкого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідно відзначити, що стрімкий розвиток науки і техніки зумовлює необхідність включення до економічної теорії порівняно нової категорії – інтелекту штучного, сутність якого полягає у відтворенні машинами окремих інтелектуальних дій людини (сприйняття інформації, елементи міркування тощо). Штучний інтелект використовують під час побудови так званих «інтелектуальних систем» (наприклад, експертних систем, баз знань), під час вирішення завдань «машинного зору» (орієнтування у просторі, розпізнавання обстановки тощо), у складних системах опрацювання інформації [13].

На думку Ж. Шульги, таке визначення інтелектуального капіталу містить низку принципових посилок, які дають змогу розглядати його як узагальнюючу економічну категорію [13]:

1. Інтелектуальний капітал як узагальнююча категорія є сукупністю людського і машинного інтелектів, а також інтелектуального продукту.
2. До інтелектуального капіталу як економічної категорії належать тільки ті інтелектуальні ресурси підприємства, які здатні створювати нову вартість або приносити додатковий прибуток.
3. Інтелектуальний капітал – це засіб створення нової вартості, що принципово відрізняє його від інтелектуального потенціалу.
4. Базова функція інтелектуального капіталу – створення нової вартості.

Отже, на нашу думку, інтелектуальний капітал являє собою сукупність матеріальних і нематеріальних благ, які є результатом людського та штучного інтелекту і надають власнику переваги у будь-якій сфері діяльності завдяки створенню нової вартості.

Доцільно відзначити, що освіта і професійна підготовка створюють умови накопичення та розвитку сукупного людського капіталу, який не просто є джерелом економічних можливостей,

активним чинником економічного зростання, а й характеризує дієздатність економіки на всіх рівнях [1]. Крім того, держава через систему освіти і професійної підготовки сприяє забезпеченню вищого рівня соціально-політичного розвитку та соціальних гарантій особи, що опосередковано також сприяє економічному розвитку [3].

Таким чином, в умовах сьогодення стратегія розвитку вітчизняних аграрних підприємств повинна орієнтуватися на отримання та зберігання конкурентних переваг на ринку саме за рахунок використання унікальних знань та неперервного навчання персоналу, тобто накопичення інтелектуального капіталу. Використання інтелектуального капіталу є основним завданням для будь-якого підприємства, оскільки він забезпечує його конкурентні переваги на ринку, тому що містить: знання, навички, професійне вміння людини (людський капітал); інформаційні ресурси, новітні технології (організаційний капітал); відносини з клієнтами, конкурентноздатність продукції (споживчий капітал).

Оцінка потоків від використання інтелектуального капіталу в аграрному секторі економіки повинна, на нашу думку, складатися з трьох взаємозалежних складників – «аграрної освіти – аграрної науки – агропромислового виробництва». У зв'язку з цим постає завдання визначення показників для аналізу та оцінки ефективності використання інтелектуальних активів, управління інтелектуальним капіталом вищих навчальних закладів та безпосередньо результатами їх використання в агропромисловому виробництві.

На нашу думку, головним складником інтелектуального капіталу в аграрному секторі економіки є аграрна освіта, для оцінки якої доцільним є використання результатів досліджень С.М. Ілляшенка [6]. Так, у складі інтелектуального капіталу слід виділяти дві частини:

- ресурсну, як сукупність інтелектуальних ресурсів;
- потенційну, тобто можливість і здатність ефективно реалізувати інтелектуальний капітал.

Інтелектуальний капітал в аграрному секторі економіки можна розділити на чотири основних складники, такі як: ринкові активи, інтелектуальна власність як активи, людські активи, інфраструктурні активи. Загальний огляд методів його вимірювання зроблено шведським ученим К.-Е. Свейбі на своєму персональному сайті, де він виділяє 25 методів вимірювання інтелектуального капіталу, згрупованих у 4 категорії (табл. 1).

Аналіз вітчизняної нормативно-правової бази та наукової літератури дає змогу узагальнити та виділити такі методи виміру інтелектуального капіталу або окремих його складників, які поки ще не знайшли широкого застосування в аграрному

Методи оцінки інтелектуального капіталу

Методи оцінки інтелектуального капіталу за категоріями	Характеристика методів
Методи прямого вимірювання інтелектуального капіталу – Direct Intellectual Capital Methods (DIC)	Належать методи, засновані на ідентифікації та оцінці в грошовому вимірі окремих активів і окремих компонентів інтелектуального капіталу. Виводиться інтегральна оцінка інтелектуального капіталу компанії залежно від оцінки окремих його складників або окремих активів.
Методи ринкової капіталізації – Market Capitalization Methods (MCM)	Обчислюється різниця між ринковою капіталізацією компанії і власним капіталом її акціонерів. Одержана величина розглядається як вартість її інтелектуального капіталу.
Методи віднесення на активи – Return on Assets Methods (ROA)	Відношення середнього доходу компанії до сплати податків за певний період до матеріальних активів компанії (ROA компанії). Показник порівнюється з аналогічним показником для галузі загалом. Для обчислення середнього додаткового доходу від інтелектуального капіталу одержана різниця множиться на матеріальні активи компанії. Далі шляхом прямої капіталізації або дисконтування одержуваного грошового потоку можна отримати вартість інтелектуального капіталу компанії.
Методи підрахунку балів – Scorecard Methods (SC)	Ідентифікуються різноманітні компоненти нематеріальних активів або інтелектуального капіталу. Генеруються і додаються індикатори та індекси у вигляді підрахунку балів. Застосування цих методів не передбачає одержання грошової оцінки інтелектуального капіталу.

Джерело: розроблено автором за даними [8]

секторі економіки [4]: ринкові; інвестиційні; витрат та доходів; експертні; бухгалтерські.

Вибір методів оцінки вартості в кожному конкретному випадку необхідно робити на основі переваг і недоліків кожного з них. Основними активами, які виокремлюють сільське господарство від інших галузей, є рослини і тварини, тому для сільськогосподарських підприємств важливою є достовірна оцінка прав інтелектуальної власності, пов'язаних з їх створенням і використанням (права на сорт рослин та породи тварин) [2].

У зв'язку з цим інтелектуальний капітал як нову і складну категорію доцільно визначати через коло його складників, які доповнюють один одного, оскільки вони за своїм змістом неоднорідні та мають свої особливості (рис. 1).

Виходячи з сутності ренти як економічної категорії, інтелектуальну ренту можна визначити як надприбуток, який можливо отримати за умови використання інтелектуальних факторів виробництва (інтелектуального капіталу), безпосередньо не пов'язаних з експлуатацією природних ресурсів. Вона утворюється у власників кращих за якістю людського капіталу, патентів на винаходи, інших видів інтелектуальної власності. Інтелектуальна рента є результатом таланту та ініціативи вчених, винахідників, інженерів, менеджерів і підприємців, які можуть претендувати на основну частину надприбутку. Ця рента є головним стимулом для підвищення інноваційної активності підприємства [14]. Отже, постає питання щодо її еколоого-соціо-економічної спрямованості з метою забезпечення стійкого розвитку.

Сучасні дослідники здебільшого концентруються на визначенні джерел виникнення інтелектуальної ренти і механізмів її розподілу. Більшість

учених, крім інновацій як джерел виникнення інтелектуальної ренти на макро- та мікрорівні, на нашу думку, обґрунтовано називає загальний рівень освіти, культуру праці, творчість, багаторічні національні традиції виробництва. При цьому як основні особливості інтелектуальної ренти можна виділити такі [15]:

1) інтелектуальна рента виникає в інноваційних, інформаційних і соціальних галузях економіки;

2) економічними суб'єктами присвоєння інтелектуальної ренти є власники інтелектуального капіталу та інтелектуальних ресурсів;

3) джерелами формування інтелектуальної ренти є надприбуток, монопольний прибуток, економія витрат від використання якісних інтелектуальних ресурсів;

4) специфіка правового забезпечення інтелектуальної власності;

5) з мікроекономічного погляду джерелом інтелектуальної ренти найчастіше виступають інновації, оскільки вони надають суб'єктам господарювання конкурентні переваги у вигляді додаткового доходу з об'єктів інтелектуальної власності. Зважаючи на види інновацій, які використовують інноваційні активні підприємства, терміни їх корисного використання, результати запровадження, інтелектуальну ренту можна розділити на три форми: монопольну, диференційну, абсолютну;

6) найбільш можливими щодо формування в аграрних суб'єктів господарювання, як свідчать дослідження, є диференційна та абсолютна ренти, оскільки ці форми більшою мірою залежать від інноваційної активності суб'єктів інноваційного процесу на мікрорівнях. Крім того, умовою абсолютної ренти є лише наявність інноваційно спрямо-

ваного менеджменту, і ця форма ренти може виникати в різних за розмірами та формою власності підприємствах. У такому контексті ключового значення набувають механізми виникнення в економічному середовищі підприємств-новаторів і система заходів щодо стимулювання перетворення консервативних суб'єктів господарювання в новаторів.

У сучасних же умовах суб'єкти господарювання, особливо аграрного сектору економіки, намагаються забезпечити свій довготривалий розвиток, який можливий з урахуванням еколого-соціо-економічних умов, що називається стійким розвитком. Так, стійкий довгостроковий розвиток являє собою безперервний процес змін, які забезпечують гармонійне поєднання економічних, екологічних, технологічних, соціальних та інших систем із потребами нинішніх і майбутніх поколінь. Це зумовлює доцільність використання в українському перекладі «sustainable development» як «стійкий розвиток», а не «сталий розвиток». Суперечливість пов'язана з тим, що одне поняття об'єднує два внутрішньо протилежні за значенням слова – «сталість» як рівновагу та «розвиток» як процес змін. Крім того, в англomовному оригіналі розглянуте поняття походить від слова sustain – «спиратися, підтримувати, витримувати», а термін sustainability передає насамперед стан стійкості, інакше кажучи, рівноважний стан, чимось підтримуваний. Такої думки дотримується низка вітчизняних науковців [16].

Таким чином, стійкий розвиток – це модель функціонування системи із обмеженими параметрами, що забезпечує збалансовану динамічну рівновагу протягом визначеного проміжку часу між компонентами інтегрованої соціо-економіко-екологічної системи [16]. Його мета полягає у пошуку парадигми об'єднання економічного зростання і підвищення життєвого рівня з поліпшенням стану навколишнього середовища. Теорія стійкого розвитку ґрунтується на альтернативних цінностях, методах, переконаннях, ніж економічне зростання, яке ігнорує екологічну небезпеку від розвитку за

екстенсивною та інтенсивною моделями.

У сучасних же умовах суб'єкти господарювання, особливо аграрного сектору економіки, намагаються забезпечити свій довготривалий розвиток, який можливий з урахуванням еколого-соціо-економічних умов, який називається стійким розвитком. Отже, концепція стійкого розвитку значним чином залежить від раціонального, бережливого та поважного ставлення до природи як живого організму, що висуває певні вимоги до інтелектуального капіталу (рис. 1):

- забезпечення раціонального ресурсовикористання;
- збереження навколишнього природного середовища;
- зменшення негативного впливу на довкілля;
- створення додаткових робочих місць (зменшення рівня безробіття, підвищення рівня життя тощо);
- забезпечення тривалого терміну використання;
- збільшення економічної ефективності тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Проведено дослідження сутності інтелектуальної ренти, яка є результатом використання інтелектуального капіталу, що являє собою сукупність матеріальних і нематеріальних благ, які є результатом людського та штучного інтелекту і надають власнику переваги у будь-якій сфері діяльності завдяки створенню нової вартості. Інтелектуальна рента утворюється у власників кращих за якістю людського капіталу, патентів на винаходи, інших видів інтелектуальної власності, тобто являє собою надприбуток, який можливо отримати від їх використання. Ця рента є головним стимулом для підвищення інноваційної активності підприємства.

Визначено вимоги до інтелектуального капіталу в аграрному секторі економіки, який у контексті стійкого розвитку повинен ґрунтуватися на гармонійному поєднанні економічних, екологічних, технологічних, соціальних та інших систем із потребами нинішніх і майбутніх поколінь.

Рис. 1. Структура інтелектуального капіталу

Джерело: розроблено автором

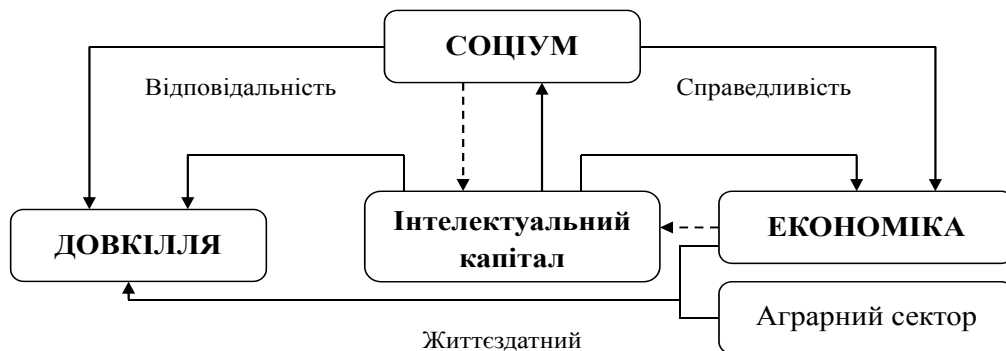

Рис. 2. Вплив інтелектуального капіталу на еколого-соціо-економічний розвиток у контексті стійкого розвитку аграрного сектору

Джерело: розроблено автором

Отже, інтелектуальний капітал в аграрному секторі економіки повинен забезпечувати: раціональне ресурсовикористання; збереження навколишнього природного середовища; зменшення негативного впливу на довкілля; зростання соціальної забезпеченості населення; тривалий термін використання; збільшення економічної ефективності тощо.

Тенденції розвитку світової економіки переконливо показують, що у нашої країни не може бути іншого шляху розвитку, ніж формування такої економічної моделі, яка була б заснована на знаннях, тобто економіки інноваційного типу. Недооцінка цього уже в найближчі роки може привести до того, що Україна буде витиснута з ринку високотехнологічної продукції, а це, зрозуміло, не дасть змоги підняти до сучасних стандартів рівень життя населення і забезпечити продовольчу безпеку держави. Це зумовлює необхідність збереження та розвитку інтелектуального капіталу в аграрному секторі економіки як одному із провідних галузей економіки України, що здатен забезпечити інноваційний розвиток країни загалом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Yasnolob Ilona, Radionova Yana. The organizational fundamentals of innovation development management of agro-industrial enterprises. *Economics, Management and Sustainability*, 2017. [S.l.], Vol. 2, n. 1, p. 60–66. URL : <https://jems.sciview.net/index.php/jems/article/view/18>. doi: <https://doi.org/10.14254/jems.2017>.
2. Yasnolob I.O., Chayka T.O., Gorb O.O., Shvedenko P.Yu., Protas N.M., Tereshchenko, I.O. (2017) Intellectual Rent in the Context of the Ecological, Social, and Economic Development of the Agrarian Sector of Economics. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2017. Vol. 7, Issue 23. P. 1442–1450. doi: [https://doi.org/10.14505/jemt.v8.7\(23\).13](https://doi.org/10.14505/jemt.v8.7(23).13). URL : <https://journals.aserspublishing.eu/jemt/article/view/1780>.
3. Becer G. Human capital. Chicago and London : The University of Chicago Press, 1983. 43 p.

4. Fisher I. The Nature of Capital and Income. L., 1977. 278 p.
5. Mill J. Principles of Political Economy. London, 1920. P. 47.
6. Schultz T. Resources for higher education: an economist's view. *The Journal of Political Economy*. 1968. Vol. 76. № 3. P. 121–128.
7. Science, technology and innovation in Europe. European Commission. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2008. 233 p.
8. Stewart T. A. Intellectual Capital. The new Wealth of Organization. N.-Y., L. : Doubleday/Currency, 2007. 231 p.
9. Шульга О.А. Теоретичні засади рентних відносин в сільському господарстві. *Економічний вісник університету*. 2015. № 26/1. С. 161–165.
10. Литвиненко Н.І. Інтелектуальна рента: сутність та функції. *Економічний вісник НГУ*. 2009. № 4. С. 14–20.
11. Акерман Е.Н., Бурець Ю.С. Интеллектуальная рента как источник и результат инновационного развития. *Вестник Томского государственного университета*. 2013. № 374. С. 134–136.
12. Сіренко Н.М., Синявська І.М. Інтелектуальна рента в моделі інноваційного розвитку аграрного сектора економіки. *Економіка АПК*. 2011. № 9. С. 128–132.
13. Шульга Ж.О. Інтелектуальний капітал як об'єктивна економічна категорія. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2010. № 2 (10). С.106–111.
14. Федулова С.О., Паніотова О.В., Доценко Г.Є. Роль трудового потенціалу в підвищенні конкурентоспроможності підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 2. Т. 2. С. 129–134.
15. Синявська І.М. Розподіл інтелектуальної ренти між суб'єктами інноваційного процесу. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. Миколаїв, 2011. Вип. № 3 (60). С. 100–105.
16. Котикова І.О. Організаційно-економічні основи стійкого розвитку сільськогосподарського землекористування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : 08.00.03 Економіка та управління національним господарством. Миколаїв, 2011. 35 с.

REFERENCES:

1. Yasnolob Ilona, Radionova Yana (2017) The organizational fundamentals of innovation development management of agro-industrial enterprises. *Economics, Management and Sustainability*, [S.l.], Vol. 2, n. 1, p. 60–66. URL: <https://jems.sciview.net/index.php/jems/article/view/18>. doi: <https://doi.org/10.14254/jems.2017.2-1.5>.
2. Yasnolob I.O., Chayka T.O., Gorb O.O., Shvedenko P.Yu., Protas N.M., Tereshchenko, I.O. (2017) Intellectual Rent in the Context of the Ecological, Social, and Economic Development of the Agrarian Sector of Economics. *Journal of Environmental Management and Tourism*. Vol. 7, Issue 23. P. 1442–1450. doi: [https://doi.org/10.14505/jemt.v8.7\(23\).13](https://doi.org/10.14505/jemt.v8.7(23).13). URL : <https://journals.aserspublishing.eu/jemt/article/view/1780>.
3. Becker G. S. (1993). Human capital. Chicago and London: The University of Chicago Press, Chicago and London. 43 p.
4. Fisher I. (1977). The Nature of Capital and Income. London. 278 p.
5. Mill J. (1920). Principles of Political Economy. London. P. 47.
6. Schultz T. (1968). Resources for higher education: an economist's view. The Journal of Political Economy, 3, 76. P. 121–128.
7. Science, technology and innovation in Europe. (2008). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 233 p.
8. Stewart T.A. (2007) Intellectual Capital. The new Wealth of Organization. L., Doubleday/Currency, 231 p.
9. Shulha O.A. (2015). Teoretychni zasady rentnykh vidnosyn v sil's'komu hospodarstvi [Theoretical Foundations of Rent Relations in Agriculture]. *Ekonomichnyy visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University*, 26/1, 161–165 [in Ukrainian].
10. Lytvynenko N.I. (2009). Intelktual'na renta: sutnist' ta funktsiyi [Intellectual Rent: its Essence and Functions]. *Ekonomichnyy visnyk NHU – Economic Bulletin of Mykolaiv State University*, 4, 14–20 [in Ukrainian].
11. Akerman Ye.N., & Burets Yu. S. (2013). Intelktual'naya renta kak istochnik i rezul'tat innovatsionnogo razvitiya [Intellectual Rent as a Source and Result of Innovative Development]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta – Bulletin of Tomsk State University*, 374, 134–136 [in Russian].
12. Sirenko N.M. & Syniavska I.M. (2011). Intelktual'na renta v modeli innovatsiynoho rozvytku ahrarnoho sektora ekonomiky [Intellectual Rent in the Model of Innovation Development of the Agrarian Sector of Economics]. *Ekonomika APK – Economics of Agro-Industrial Complex*, 9, 128–132 [in Ukrainian].
13. Shulha, Zh.O. (2010). Intelktual'nyy kapital yak ob'yektyvna ekonomichna katehoriya [Intellectual Capital as an Objective Economic Category]. *Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu i biznesu – Bulletin of Berdiansk University of Management and Business*, 2 (10), 106–111 [in Ukrainian].
14. Fedulova S.O. & Paniotova O.V., & Dotsenko H.Ye. (2011). Rol' trudovoho potentsialu v pidvyshchenni konkurentospromozhnosti pidpryyemstva [The Role of Labor Potential in Raising the Competitiveness of Enterprise]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu – Bulletin of Khmelnytskyi National University*, 2, 129 [in Ukrainian].
15. Syniavska I.M. (2011). Rozpodil intelektual'noyi renty mizh sub'yektamy innovatsiynoho protsesu [The Distribution of Intellectual Rent among the Subjects of Innovation Process]. *Visnyk ahrarnoyi nauky Prychornomor'ya – Bulletin of Agrarian Science of Prychornomoria*, 3, 100–105 [in Ukrainian].
16. Illiashenko S.M. (2008). Sutnist', struktura i metodychni osnovy otsinky intelektual'noho kapitalu pidpryyemstva [The Essence, Structure and Methodical Bases of Evaluating Intellectual Capital of Enterprise]. *Ekonomika Ukrainy – Economics of Ukraine*, 11(564), 16–26 [in Ukrainian].

Наукове видання

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

Науковий журнал

Випуск 55
Частина 1

Коректура • *Ю. Никитенко*

Комп'ютерна верстка • *Ю. Войтюк*

Формат 60x84/8. Гарнітура Arimo.

Папір офсетний. Цифровий друк. Обл.-вид. арк. 14,03. Ум. друк. арк. 14,88.

Підписано до друку 31.07.2020. Наклад 100 прим.

ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій»

Адреса: вул. Інглезі, 6/1, м. Одеса, Україна, 65101

E-mail: info@iei.od.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 5218 від 22.09.2016 р.